

כרת, כל שכן שהזהיר – הא ליתא, שהרי אין 'כרת' בפסח אלא אם לא עשה לא את הראשון ולא את השני, הלכך מה שיש לו תקנה אינו מהוה קולא גבי כרת, כי באופן שיש כרת הרי אין לו תקנה. [ואין לומר מכל מקום נילף אזהרה כשלא עשה לא את הראשון ולא את השני – שאין זו סברא, כי עבירת הלאו חלה בשעה שעובר על הציווי, ואם כשלא עשה את הראשון לא עבר אלא, כיצד יחול במניעתו בשני. משא"כ לענין עונש].

זכי מזהירין מן הדין?! – הגם שהיה מקום לחלק; כאן הכל ענין אחד, והסברא נותנת שאם מוזהר כשהקדיש בהיתר כל שכן כשהקדיש באיסור, דאטו משום שהקדישו באיסור יהא מותר? לא כן בשאר מקומות כגון נבלה וחלב, ששני ענינים הם. אך הרי עיקר כלל זה נלמד מאחותו בת אביו ובת אמו, כמו שהביא רש"י, וגם שם קיימת סברת 'בכלל מאתים מנה', ואף על פי כן אמרו אין מזהירין מן הדין (עפ"י שפת אמת).

הקשה שם על מה שהשווה בגמרא להקשות מחלב ונבלה וכו' – הלא יש לחלק כאמור. ואולי יש לומר לפי הטעם שכתב המהרש"א (בסנהדרין סד): בזה שאין עונשין מן הדין, שמא משום חומרתו אין די לו באותו עונש לכפר, הכא נמי יש לומר שכוין שהקדיש באיסור אין די לו במלקות [שלא כשאר חייבי כריתות שכשלקו יצאו מידי כריתתן], ולכך אין בו אזהרת לאו. אכן נראה שאב"י הולך לשיטתו (בסנהדרין עו). שלמד עונש לבתו מאנוסתו מבת-בתו. והקשו עליו וכי עונשין מן הדין? ותירק, גילוי מילתא בעלמא הוא (וע' במובא ביוס"ד שם), ורבא שם חולק וסובר מקור אחר. הרי לנו שנחלקו באותה שאלה בשני המקומות; האם בגילוי מילתא עונשין או מזהירין, אם לאו.

– משמע מכאן שאף על פי שהעונש מפורש, אין ללמוד אזהרה מן הדין. ולא כן כתב הרמב"ם (ספר המצוות, שרש יד). כן תמהו המפרשים (שער המלך מאכלות אסורות ב,ב; חדושי בית מאיר בליקוטים ועוד). ויש מי שכתב שדברי הרמב"ם אמורים רק במיתות בית דין וכד' שאין שם עונש מלקות, שהרי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו, והאזהרה שאנו באים ללמוד אינה מוסיפה שום עונש, לכך ניתן להזהיר מן הדין. אבל כאן משום האזהרה אנו באים לחייבו מלקות – אין לנו ללמוד מן הדין (דברי אמת, קונטרס בענין לאוין. וע"ע יד דוד).

יש מקום לומר שאב"י שלמד מקל-וחומר, אכן סובר שכשהעונש ידוע מזהירים מן הדין. וכשם שלשיתנו (בסנהדרין נד) עונשין מן הדין כשהאזהרה ידועה [עכ"פ בכגון גילוי מלתא], כך סובר שכשהעונש ידוע מזהירים מן הדין. ורבא שחלק עליו שם חולק גם כאן, כמבואר בהמשך. ע"ע בענין אין מזהירין מן הדין, במובא במכות יז:

דף קז

'מה להלן לא ענש אלא אם כן הזהיר, אף כאן לא ענש אלא אם כן הזהיר' – יש לדקדק מדוע לא אמרו בקיצור: מה להלן הזהיר אף כאן הזהיר? ויש לומר, לפי שגזרה-שוה זו אינה מופנית ולכך ניתן להשיב עליה, לכן הדגישו שבשניהם אמור עונש כרת, במלמד ובלמד, שאם לא היה כרת בשוחט, לא היינו יכולים ללמדו ממעלה, כי היה אפשר לפרוץ מה להקטרה שיש בה כרת. וזו הסיבה שבשוחט קדשים שהקדיש בשעת היתר הבמות, דרשו בו 'לא תעשה' מיוחד מולא יזבח, והלא גם שם נאמר והביאם ומדוע לא נלמד גזרה-שוה 'הבאה' 'הבאה'? – אלא לפי ששם אין חיוב כרת, לכך יש להשיב על הג"ש (שפת אמת).

לכאורה נראה הטעם שלא למדנו אזהרה למקדיש בשעת התר מ'הבאה' 'הבאה', שהרי גם בהקטרה גופא אין לנו מקור לחייבו כשהקדיש בשעת התר – לכך הוצרכנו אזהרה מיותרת לאופן זה, ושוב יש ללמוד אזהרת הקטרה למקדיש בשעת התר משחיטה בג"ש ד'הבאה' 'הבאה', וכמוש"כ ב'זבח תודה' לעיל.

'אתיא הבאה הבאה; מה להלן מוקטרי חוץ אף כאן מוקטרי חוץ' – פירוש, כשם שחייבה תורה על שחיטת חוץ במוקטרי חוץ [כלומר ע"י ששחטם בחוץ הרי נעשים 'מוקטרי חוץ', שכבר אינם עומדים להיקרב בפנים. ועוד, הלא אין חילוק בשחיטה אם מייעדם להקטירם בפנים או בחוץ, לעולם הוא חייב עליה], כך חייבה בהעלאת מוקטרי חוץ. (עפ"י צאן קדשים; חק נתן).

באופן פשוט: מה להלן מדובר בשחוט חוץ, אף בהעלאה מדובר על שחוט חוץ שהעלן (פנים מאירות). פירוש זה תואם יותר עם הגרסה שבצדי הגליון: 'מה להלן שחוט חוץ אף כאן שחוט חוץ'.

לשני הפירושים יש לעמוד על מה שנקטו בגמרא בפשיטות שהמעלה איברי פנים ואיברי חוץ – חייב שתיים, עד שהקשו 'תלתין ושב הויין, דאיכא המעלה והמעלה' – והלא הג"ש רק מלמדת שפרשת העלאה בחוץ מדברת גם על קדשים ששחטם בחוץ, ומנין ההנחה הפשוטה שיש כאן שני גופי עבירה.

ולכאורה אפשר לפרש אחרת: מה להלן – בהעלאה – מדובר על מוקטרי חוץ, כלומר שנעשים עתה מוקטרים בחוץ, אף בפרשת שחיטה יש להביא גם איסור הקטרה באותם ששחטם בחוץ, ומכאן שגם שחוט חוץ אסורים בהעלאה. ולפי"ז מובן היטב שכשמעלה אברי חוץ ואברי פנים מתחייב משום שני שמות.

ולפי"ז נראה שקושית רב ביבי מתיחסת רק על דרשת ר' יוחנן ולא על דרשת תנא דבי ר' ישמעאל שלמדים מ'ואלהם תאמר', ומדויק הלשון 'מתקין לה רב ביבי' – לאמירה זו שאמר ר' יוחנן. כי לפי תנדבר"י אכן אין כאן איסור חדש אלא פירוש על מה מדובר בפרשת העלאה.

ואולם מרש"י משמע שאין חילוק בדרשות, וגם לתדבר"י המעלה והמעלה חייב שתיים. [אולי ראייתו מכך שנתמעטו מוקטרי חוץ שחסרו (ע' בגמ' בסמוך) הגם שאותם מיעוטים נאמרו בפרשת העלאה, ולפי הפירוש הנ"ל היה לנו למעט משם דוקא מוקטרי פנים – אלא מוכח שפרשת העלאה עצמה מדברת על שניהם].

שו"ר כע"ז בקרן אורה שקושית רב ביבי מתיחסת רק לר' יוחנן. ויישב בזה את השמטת הרמב"ם לחייב שנים את המעלה אברי חוץ ואברי פנים. ע"ש.

זרבי עקיבא האי דם יחשב מאי עביד ליה? – לרבות שחיטת העוף' – דרש כן מדכתיב דם יחשב לאיש ההוא דם שפך, ולשון שפיכת דם נאמרה בעוף – ... כי יצוד ציד חיה או עוף... ושפך את דמו וכסהו בעפר (ויקרא יז).

זרבי ישמעאל נפקא ליה מאו אשר ישחט' – דרש מן הכתוב פעמים אשר ישחט כמו שאמר במדרש, שני דקדוקי שחיטות הם; רוב שנים בבחמה ורוב אחד בעוף (עפ"י אור שמח שחיטה ד, יז ד"ה והנה).

'לרבות שחיטת העוף' – ואפילו למאן דאמר אינה לשחיטה אלא לבסוף [כלומר: עיקרה של השחיטה וחלות דינה אינו אלא בגמר השחיטה], והרי כשהתחיל לשחוט העוף בחוץ כבר עשאו טריפה ושוב אינו ראוי לפנים, וברגע חלות השחיטה, בגמרה, שוב אינו ראוי לפתח אהל מועד [שא"א אף למלקו בפנים] – מכל מקום בכך חייבה תורה, כיון שקודם שהתחיל לשחוט היה ראוי לבוא אל פתח אהל מועד, ואינו דומה לשאר פסולים (ע' באריכות בהסברת הענין ובמסתעף, בשו"ת אגרות משה או"ח ח"א יז, ב. [וע' בספר יראים סוס"י שצ; אור שמח שחיטה ד, יז ד"ה והנה בריש]).

– אף לדעת הסובר אין שחיטה לעוף מן התורה, יש חילוק בין השוחט עוף קדשים בחוץ שחייב ובין המולק שפטור. וטעם הדבר, כי בקדשים לעולם צריך שחיטה, אלא שהעוף כשקרב בפנים הריהו נמלק ולא נשחט, אך בחוץ היה טעון שחיטה [ואילו היה עוף קרב בבמה, היה דינו בשחיטה ולא במליקה], הלכך דין קדשים בחוץ תלוי בשחיטה דוקא, גם בעוף (עפ"י זכר יצחק לג. וע"ש בס"י מו).

יכול אף המולק, ודין הוא... תלמוד לומר... – קשה, והלא אין עונשין מן הדין, וכיצד הייתי לומד מליקה משחיטה ב'קל וחומר'. ואפשר שהוא רק כעין גילוי מילתא. וכן יש להעיר במה שאמרו 'תיתי משחיטה... תיתי מבינייא... להכי כתיב קרא למימר דלא אתא מבינייא' – משמע לכאורה שהיה מקום ללמוד אזהרה ועונש לקבלת הדם בחוץ, וקשה מכאן על דברי הראשונים (ע"ן נדרים ד: וע' במובא בסנהדרין עו) שאין עונשין מן הדין בבנין אב (וע' משנה למלך נזירות ב). ואפשר שאכן כאן גילתה תורה שאין ללמוד מביניהם לחייב על קבלה, מפני שאין עונשין ע"י בנין אב [וכדרך הלימוד מאחותו, שמכך שפרשה תורה למדנו שאין עונשין מדין קל וחומר] (חידושי סוגיות בית מאיר, בליקוטים. וע"ע בקרן אורה. וכע"ז הקשה בקובץ ענינים חולין קטו: ע"ד הגמרא שם. וצ"ע).

(ע"ב) 'השוחט על גגו של היכל – חייב, הואיל ואין ראוי לשחיטת כל זבח' – מפני שגגים ועליות לא נתקדשו (פסחים פו.), לכך אי אפשר לשחוט שם זבחים. ואף על פי שאמרו (שם) שעליות של היכל נתקדשו? – דוקא עליות [הכתובות במקרא, ע"ש], אבל גג לא נתקדש (עפ"י רש"י שם; תוס' שבועות יז: ד"ה וטמא; כס"מ ומשל"מ מעשה הקרבנות ה,ד).

'המעלה בזמן הזה – ר' יוחנן אמר: חייב, קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא...' – התוס' (לעיל נט:) פרשו: דוקא נקט מעלה, כי המדובר על מקטיר קטורת או מנחה שאינם צריכים מזבח אלא רשאי להקטירם על הרצפה, אבל השוחט או המעלה בהמת קדשים בזמן הזה, הלא אינו ראוי לבוא פתח אהל מועד שהרי אין שם מזבח בנוי. [אך אם היה מזבח בנוי – חייב אף בבהמה, שהרי מקריבין אעפ"י שאין בית].

ואולם הרמב"ם סתם וכתב שבין השוחט ובין המעלה קדשים בזמן הזה – חייב (מעשה הקרבנות יט, טו. וכן מבואר בהלכות בכורות ו,ב. וכן הביאו להוכיח מדברי רש"י בע"ז יג – ע' דברי אמת' סוף ענין טבל. וכן מבואר ברש"י סוף בכורות). ומשמע שאף על פי שאין מזבח בנוי, כיון שאפשר לבנותו ולהקריבו שם, הרי הוא ראוי לפנים. וכן משמע מסתימת החינוך והריטב"א (כן כתב ב'זבח תודה'. וע"ע תשב"ץ ח"ג רא). וע"ע בשפת אמת שכתב לבאר בדרך אחרת מדוע נקטו 'מעלה' ולא 'שוחט'.

– ע' במצוין בשבועות טז ולעיל ס סב בענין הקרבת קרבנות בזמן הזה. [וע"ע בליקוטי הלכות לבעל הח"ח ז"ל, שנקט לעיקר כדעת רוב הראשונים שקדשה לעתיד לבוא ומקריבים אעפ"י שאין בית].

דיש לקיש אמר: פטור – קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא' – יש מן הראשונים שסוברים שלדעת ריש לקיש, לא רק שפטור משום שחוטי חוץ, אלא אף מותר לכתחילה, כי לפי שיטתו שלא קדשה לעתיד לבוא, אין איסור במות לאחר שבטלה הקדושה, שאיסור הבמות תלוי בקדושת המקום (ע' בפסקי הרי"ד כאן ובמגילה י, ובשאר ראשונים שם. וכן היא שיטת רש"י להלן קיט. ד"ה זו וזו בשילה).

ואולם דעת הר' חיים כהן (בתוס' מגילה י' וביבמות פב: ולעיל ס) שגם למאן דאמר קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבוא, אסור להקריב בבמה. ובדוקא נקט ריש לקיש 'פטור', ולא 'מותר' (וכן הוכיח בטורי אבן מגילה שם, שהעיקר כשיטה זו).

עוד בבאור הויקה בין איסור הבמות לקדושת ירושלים והמקדש – ע' בספר 'פרקי מועדות' לר"מ ברויאר שליט"א, ח"ב עמ' 476 ואילך.

דף קח

'המעלה ראש בן יונה שאין בו כזית ומלח משלימו...' – נקט ראש בן יונה, להורות שגם לדעת הסובר (להלן) **'לעשות אתו'** – אבר שלם במשמע, ואין חיוב על המעלה חצי אבר, מודה הוא שצריך שיהא בו כזית, לכך נקט ראש בן יונה שאעפ"י שהוא אבר שלם, אם חסר כזית צריך להשלימו לכזית כדי להחשב 'הקטרה' (עפ"י פנים מאירות).

'...אבל הכא דאי פריש מצוה לאסוקי – לא' – אפשר הכוונה על שאר מקומות, כלומר לעולם המלח נצרך לעלות עם המוקטרים, ולכך הוא משלימו. ואף על פי שבנידון המסויים שלפנינו אין המלח מחויב, שהרי אין בבשר כזית ואין הקטרה פחות מכזית, ואם לא העלה עם מלח, אינו לוקה משום השבת מלח. ועוד יש לומר, שאעפ"י שאין שם 'הקטרה', מצוה עכ"פ יש להעלות עם מלח. וצ"ב (ובשפת אמת תמה על סברת הגמרא, והשאר ב'צריך עיון').

וסיוע לפירוש הראשון; הלא כשנפל המלח אין צריך להעלות מלח זה בדוקא, כמו שמשמע ברש"י, ואם כן מה עדיפותו של המלח על עצם (כן העיר בחזו"א מנחות כה, טז) – על כרחנו עדיפותו בכך דבעלמא מחוייב הוא להיקטר עם הבשר לעולם, ולכך סברא היא לצרפו יותר מעצמות שאינם מחויבות להיקטר בכל אופן.

ובחזו"א (שם) כתב, לולא פרש"י ז"ל נראה שמלח שהושם על האבר, גם אם נפל ממנו וכבר קרב האבר – חייבים להקטירו, שהמלח מתקדש במליחה ונעשה קרבן. ועכ"פ חייבים להעלות את המלח הזה עם האבר. וגם לפי פירוש זה לא קשה הלא האבר פחות מכזית ואין כאן 'הקטרה' הטעונה מלח – כי כיון שסוף כל סוף הומלח [וגם אפשר שהומלח בשע שהיה מצורף עם שאר הבשר והיה כזית בכל], נתקדש המלח וחייבים להעלותו.

'השוחט להדיוט חייב והמעלה להדיוט פטור' – פרש"י 'שוחט להדיוט' – לאכילת הדיוט. ו'מעלה להדיוט' – שהעלה קרבן לע"ז, לשם הדיוט. והתוס' פרשו שאינו מתכוין לשם עבודה זרה. וכן משמע ברמב"ם (מעשה הקרבנות יח, טז), שכל העלאה שאינה לשם השם – פטור. [ונראה שאף בסתמא, אין אומרים בזה 'סתמא לשמה' כאילו חישב במפורש לשם השם. ואולי הטעם הוא לפי שאין דנים סתמא לשמה אלא בפנים – שעומד שם לאותו יעוד שלשמו הוקדש, אך לא בחוץ שאינו קרב כיעודו].

ונראה שזה פרש"י פרש ששוחט לאכילת הדיוט – לרבותא כתב כן, שאעפ"י ששוחט שחיטה רגילה לצורך אכילה [לאכילת עצמו או לאכילת חברו] – חייב, אבל הוא הדין כששוחט לשם ע"ז להדיוט חייב משום שחוטי חוץ, שהרי המשנה העמידה שוחט מול מעלה, וכשם שבמעלה פרש"י לשם ע"ז הוא הדין בשוחט (עפ"י זבח תודה).

ואפשר שלכך נמנע רש"י מלפרש שמעלה לחברו סתם, לצורך שריפה או שאר צרכים – שסובר שאין צריך מיעוט על כך, שאין זה בגדר 'מעלה' כלל (עפ"י שפת אמת).